

Literatuur

Pedagogiek | Rijksuniversiteit Groningen

2026 - 2027

RGPE-2345-001 | €12,95

Tentamengericht | Overzichtelijke structuur

Sinds 1994 | Beoordeeld met een 8,2

| Slim
Academy

Content editors gezocht!

Zoek jij een flexibele bijbaan die perfect aansluit op je studie én die je vanuit huis kunt doen?

Bij Slim Academy verdien je geld met iets wat je toch al doet: leren. Door het samenvatten en nakijken van je eigen lesstof herhaal je alles wat jij voor je tentamen moet weten terwijl je werkt!

Wat bieden wij:

- Een mooie vergoeding
- Een **flexibele bijbaan** waarbij je werkt wanneer het jou uitkomt
- Je werkt **vanuit huis**: Geen reistijd, gewoon lekker in je eigen omgeving
- Een mooie aanvulling op je CV
- **Gratis toegang** tot al ons studiemateriaal
- Een baan die perfect aansluit bij je studie

Als **Content Editor** draag je bij aan de kwaliteit van onze samenvattingen door ze te controleren op inhoud en ze up-to-date te maken.

Slim
Academy

Geïnteresseerd? Stuur je cv en motivatie naar klantenservice@slimacademy.nl

Welkom bij Slim Academy!

Voor je ligt de **literatuur samenvatting** van het vak **Geschiedenis van Opvoeding & Onderwijs**, dat je volgt in blok 1 van het eerste jaar van de bachelor Psychologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. In dit vak leer je hoe ideeën over opvoeding en onderwijs door de tijd heen zijn ontstaan en veranderd. Aan de hand van verschillende historische ontwikkelingen, denkers en pedagogische theorieën krijg je inzicht in de manier waarop er in verschillende periodes werd gedacht over de ontwikkeling van kinderen, de rol van opvoeders en de functie van onderwijs in de samenleving.

Met Slim Academy willen we jou helpen slimmer te studeren. Dat doen we door de kern van de leerstof helder samen te vatten, complexe onderwerpen te versimpelen en je de juiste hulpmiddelen te geven om actief te oefenen. Voor een optimale voorbereiding op je tentamen raden we je aan gebruik te maken van ons volledige aanbod. Voor dit vak zijn de onderstaande producten beschikbaar.

Product	Inhoud	Content	Versies
Samenvatting Literatuur	De belangrijkste begrippen en theorieën met een heldere uitleg die is voorzien van voorbeelden over alle opgegeven tentamenstof.	Week 1 t/m 5	✓ App ✓ Papier
Samenvatting Hoorcolleges	Een overzicht van de belangrijkste punten die tijdens de hoorcolleges zijn behandeld, zodat je niets mist van de stof die aan bod is gekomen.	Week 1 t/m 5	✓ App ✓ Papier
Oefenvragen	Interactief oefenen in de leeromgeving. Zo kun je nagaan of je de stof volledig beheerst en weet je beter wat je kunt verwachten op het tentamen.	• 7 sets; • 250+ vragen	✓ App
Flashcards	Kaarten die je helpen om definities, schema's en kernbegrippen snel te herhalen, zodat je op een actieve manier leert en de stof sneller en beter onthoudt.	• 7 sets; • 150+ kaarten	✓ App

Contact

Heb je vragen over ons aanbod, de levering van je samenvattingen of iets anders? Neem gerust contact met ons op via **06 81 60 19 60** of stuur een e-mail naar **klantenservice@slimacademy.nl**.

Feedback geven

Kan je ons vertellen wat er mis is met de geselecteerde tekst?

Verstuur feedback

Fout gevonden?

Geef het door en wij zorgen dat de samenvatting snel wordt bijgewerkt!

Hoe werkt het?

Selecteer de tekst

Klik op het vlaggetje

Verstuur je feedback

Deze samenvatting is alleen voor persoonlijk gebruik en mag niet worden gekopieerd of verspreid. De tekst is opgesteld naar eigen inzicht van de auteur en bedoeld als ondersteuning bij het studeren. Raadpleeg altijd de originele bronnen.

Digitale en papieren updates

Aan het begin van het blok is nog niet alle vakinformatie beschikbaar, daarom vullen wij de samenvatting zo snel mogelijk aan zodra onze auteurs de nieuwe lesstof hebben ontvangen. Zo blijft de inhoud actueel, betrouwbaar en van hoge kwaliteit. Je hoeft dus niet te wachten tot het einde van het blok: vanaf **21 september 2026** is de volledige samenvatting **digitaal** beschikbaar in de app.

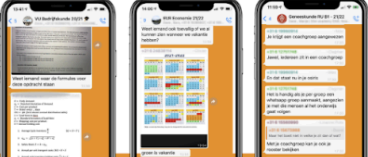
Later in het blok verzenden we de **papieren samenvatting**. Deze wordt op **13 oktober** verstuurd en bevat **week 1 t/m 5**. In het onderstaande overzicht zie je welke stof is opgenomen.

De verplichte literatuur komt uit het boek van Bakker, N., Noordman, J. & Rietveld-Van Wingerden, M. (2006/2010/2023). Vijf eeuwen opvoeden in Nederland/Vijf eeuwen opvoeding en onderwijs in Nederland, 2 e of 3 e herziene druk. Assen: Van Gorcum

Stof	
Week 1	vijf eeuwen opvoeden in Nederland: H4.1 en H6.8
Week 2	Vijf eeuwen opvoeden in Nederland: H1 tm H1.3, H4 tm H4.6 en H11 tm H11.6) H1.4, H4.7 en H4.8 en H11.7
Week 3	Vijf eeuwen opvoeden in Nederland: H5 en H8
Week 4	Vijf eeuwen opvoeden in Nederland: H2, H9, H10 en H12
Week 5	Vijf eeuwen opvoeden in Nederland: H3 H6, H13 en H14

JOIN DE WHATSAPP GROEP

- ✓ Chat met jouw mede-studenten
- ✓ Stel al jouw (studie)vragen aan onze studie-experts
- ✓ Krijg extra oefenvragen om jouw kennis te testen
- ✓ Krijg gratis voorbeeldsamenvattingen

We wensen je veel succes met studeren en het behalen van je tentamens!

Team Slim Academy

Inhoudsopgave

Welkom bij Slim Academy!	1
Digitale en papieren updates	2
Inhoudsopgave	3
Week 1: Introductie van de geschiedenis	4
Hoofdstuk 4.1: Een kind in de vroegmoderne tijd	4
Hoofdstuk 6.8: Het democratisch gezin	7
Week 2: De 17e en 18e eeuw	10
Hoofdstukken 1.1 t/m 1.3: Hervormingen	10
Hoofdstukken 4.1 t/m 4.6: Het leven in de Republiek	16
Hoofdstukken 11.1 t/m 11.6: School in de Republiek	25
Hoofdstuk 1.4: De Verlichting	31
Hoofdstuk 4.7 t/m 4.8: Kinderen in de 18e eeuw	33
Hoofdstuk 11.7: Onderwijs in de 18e eeuw	38
Week 3: Over het opvoeden van wezen en armen	41
Hoofdstuk 5: Opvoeding in de negentiende eeuw	41
Hoofdstuk 8: Wezen en hun opvoeding	53
Week 4: ontwikkelingen in de 19de eeuw	56
Hoofdstuk 2: De Romantiek	56
Hoofdstuk 9: Heropvoeding	59
Hoofdstuk 10: Opkomst van de Kinderbescherming	63
Hoofdstuk 12: Landelijk onderwijs	73
Week 5: ontwikkelingen in de 20e eeuw	82
Hoofdstuk 3: Reformatie in de pedagogiek	82
Hoofdstuk 6: Ontwikkelingen in de zorg en opvoeding	87
Hoofdstuk 13: Onderwijsvernieuwing in de twintigste eeuw	102
Hoofdstuk 14: Onderwijs voor kinderen met speciale behoeften	110

Week 1: Introductie van de geschiedenis

Introductie

Dit hoofdstuk komt overeen met de studiestof zoals deze is behandeld in *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland* (Bakker, N., Noordman, J. & Rietveld-Van Wingerden, M.). In week 1 worden hoofdstuk 4.1 en hoofdstuk 6.8 behandeld. Er wordt uitleg gegeven over het zijn van een kind in de vroegmoderne tijd in hoofdstuk 4.1, vervolgens wordt er verder ingegaan op het zijn van een democratisch gezin in hoofdstuk 6.8.

Hoofdstuk 4.1: Een kind in de vroegmoderne tijd

Een debat over 'kleine volwassenen'

In de vroegmoderne tijd veranderden de opvattingen over kinderen en opvoeding. Kinderen werden voorheen vaak beschouwd als kleine volwassenen, in de 17e eeuw groeide echter het besef dat ze een eigen levensfase doormaakten. Kinderen zouden in deze fase **bescherming** en **begeleiding** nodig hebben. Hierdoor werd de rol van het gezin in de opvoeding steeds belangrijker, al bleef de bredere samenleving, zoals religieuze instellingen en scholen, ook een grote invloed uitoefenen.

Er is een ontwikkeling ontstaan, waar het de maatschappij duidelijk wordt dat kinderen een aparte levensfase doorgaan. Onder historici bestaat er discussie over deze ontwikkeling:

- De Franse historicus Philippe Ariès betoogde dat **het concept van kindertijd** een relatief moderne uitvinding is en dat kinderen in eerdere eeuwen nauwelijks als een aparte groep werden gezien;
- Anderen stellen echter dat ouders in de vroegmoderne tijd wel degelijk affectie toonden en zich bewust waren van de kwetsbaarheid van kinderen. In de Nederlandse Republiek werd opvoeding niet uitsluitend als een taak van de ouders gezien; morele en religieuze instanties speelden ook een rol in de vorming van jonge mensen.

Naast culturele en religieuze invloeden hadden ook economische en sociale ontwikkelingen impact op de opvoeding. De opkomst van de burgerij bracht nieuwe normen en waarden met zich mee, waarbij **discipline** en **moraliteit** een steeds grotere rol speelden binnen het gezin. Tegelijkertijd waren er aanzienlijke verschillen tussen sociale klassen en regio's, waardoor opvoedingspraktijken niet overal hetzelfde waren.

Deze uiteenlopende visies maken duidelijk dat de opvattingen over kinderen en opvoeding in de vroegmoderne tijd complex en dynamisch waren. De manier waarop ouders hun kinderen groot brachten werd beïnvloed door zowel maatschappelijke als individuele factoren, en het debat over hoe deze ontwikkelingen precies verliepen, blijft tot op heden voortduren.

De invloed van het geloof

In de vroegmoderne tijd speelde religie, met name het **protestantisme**, een belangrijke rol in de opvoeding en gezinsstructuur. Er was sprake van een groeiende **emotionalisering**: binnen het gezin trad affectie tussen partners en kinderen steeds meer op de voorgrond.

Dit betekende echter niet dat affectie de basis was van ouder-kind relaties; eerder werd het belang van discipline en religieuze waarden benadrukt. Volgens historicus Stone speelde deze ontwikkeling zich in Engeland af binnen de context van de 'kleine kerk', waarin het gezin een centrale rol had en **puritanisme**, een strikte, religieuze stroming die nadruk legde op soberheid en moraliteit, een grote invloed uitoefende. Het gezin werd steeds meer gezien als een op zichzelf staande eenheid, los van bredere familieverbanden.

De rol van economische en maatschappelijke factoren

Alle verschuivingen in de samenleving waren niet alleen het gevolg van religieuze invloeden, maar ook van economische en maatschappelijke veranderingen. Het groeiende belang van een stabiel gezin ging gepaard met de ontwikkeling van een georganiseerde samenleving waarin discipline en betrokken opvoeding essentieel werden geacht.

De uiteenlopende opvattingen over kindertijd als levensfase

In Nederland verliep de ontwikkeling van het erkennen van de kindertijd anders dan in Engeland en Frankrijk. Schilderkunst uit de Gouden Eeuw laat zien dat kinderen en gezinsleven in Nederland een prominente rol innamen.

Schama, een Engelse historicus, benadrukte dat kinderportretten uit de Nederlandse Republiek (het huidige Nederland) laten zien dat de kindertijd werd erkend en gewaardeerd. Nederlandse schilders zoals Jan Steen gebruikten humor en satire om opvoedkundige thema's aan de kaak te stellen. Zijn schilderijen tonen chaotische gezinnen waarin ouders niet het goede voorbeeld geven, waardoor kinderen afglijden. Dit moest dienen als een waarschuwing voor het belang van een strikte en morele opvoeding. In veel van deze werken speelt de tegenstelling tussen goed en kwaad een belangrijke rol.

De visie van evolutionistische historici zoals Ariès en Shorter, die beweerden dat het moderne gezinsleven pas in de Verlichting ontstond, werd in later onderzoek ontkracht. Er werd namelijk aangetoond dat gezinnen al veel eerder een hechte band met hun kinderen hadden. Onderzoek liet zien dat al vanaf de zestiende eeuw gezinnen een intiem karakter hadden en dat ouders zich bekommerden om de opvoeding en verzorging van hun kinderen. In de Middeleeuwen bestond er al een duidelijk onderscheid tussen volwassenen en kinderen, en opvoeding werd toen al als belangrijk beschouwd.

De houding ten opzichte van kinderen en opvoeding is door de eeuwen heen continu veranderd en blijft zich ook nu nog ontwikkelen. Waar vroeger de nadruk lag op discipline en religieuze opvoeding, wordt tegenwoordig meer aandacht besteed aan het emotionele welzijn van kinderen. Dit laat zien dat opvattingen over opvoeding en gezinsleven nooit statisch zijn, maar altijd in beweging blijven.

Linda Pollock

In de discussie over opvoeding en gezinsleven door de eeuwen heen zijn verschillende visies naar voren gebracht. De Amerikaanse onderzoekster **Linda Pollock** is een belangrijke vertegenwoordiger van de **revisionistische benadering**, die in de jaren tachtig steeds meer aan populariteit won. Deze benadering stelde de traditionele visie bij die kinderen in vroegere tijden als mini-volwassenen beschouwde, en benadrukte dat ouders en verzorgers in het verleden wel degelijk affectie toonden en zorgden voor kinderen. Pollock richtte zich op hoe kinderen werden behandeld, hoe het idee van kindertijd zich ontwikkelde en hoe ouders met hun kinderen omgingen.

Hoe ontwikkelde het idee van de kindertijd zich volgens Pollock?

Haar bevindingen stonden in contrast met de evolutietheorieën over het gezin, die veronderstelden dat het moderne, intieme gezin pas later ontstond, tijdens de Verlichting. Volgens Pollock waren kenmerken als genegenheid, huiselijkheid en liefde binnen het gezin er altijd al, alleen uitten ze zich op verschillende manieren.

Een belangrijk idee van Pollock is dat ouderliefde niet alleen afhankelijk is van cultuur, maar ook een biologische basis heeft. Ze zegt dat de geschiedenis niet goed begrepen wordt als we alleen naar sociale dingen kijken. Hoewel mishandeling en verwaarlozing altijd al voorkwamen, zegt ze dat deze dingen niet overal en altijd hetzelfde waren.

Hoe gaan ouders met hun kinderen om volgens Pollock?

Haar onderzoek toonde aan dat ouders zich in veel gevallen bewust waren van hun verantwoordelijkheid en serieus met de opvoeding omgingen. Kinderen moesten worden opgevoed en onderwezen, waarbij zowel discipline als liefde een rol speelden. Ouders genoten vaak van het gezelschap van hun kinderen.

Pollock vond weinig bewijs dat straffen en hardhandige opvoedingsmethoden de norm waren. In tegenstelling tot wat vaak werd gedacht, waren deze methoden zeldzaam, zelfs onder puriteinen, die kinderen beschouwden als zondaars die geleid moesten worden naar een godvruchtig leven. Zij nuanceerde hiermee het idee dat kinderen standaard streng en met harde hand werden opgevoed.

Kritiek op de bevindingen van Pollock

Kritiek op het werk van Pollock richt zich voornamelijk op de representativiteit van haar bronnen, zo baseerde ze haar werk voornamelijk op teksten geschreven door geletterde burgers. Dit houdt in dat haar conclusies vooral betrekking hadden op bepaalde bevolkingsgroepen. Haar werk is dus minder goed te generaliseren.

Tegenover de revisionistische visie van Pollock staat de meer **pessimistische benadering** van evolutionistische historici zoals Edward Shorter, die het idee promootte dat het privéleven in vroegere tijden gekenmerkt werd door een gebrek aan affectie en betrokkenheid.

Pollocks positieve kijk op het verleden wordt soms aangeduid als de '**witte legende**', terwijl Shorters sombere visie de '**zwarte legende**' wordt genoemd. De werkelijkheid ligt echter ergens in het midden. Hoewel er in de loop der eeuwen veel veranderde in hoe gezinnen functioneerden en hoe opvoeding werd vormgegeven, bleven sommige aspecten grotendeels hetzelfde.

In het geval van Nederland toont onderzoek aan dat een hecht gezinsleven en een bewuste opvoeding geen moderne verschijnselen zijn, maar ook in de zeventiende en achttiende eeuw al aanwezig waren.

- Dit weerlegt deels de evolutionistische stelling dat pas in de Verlichting een intiem gezinsleven ontstond;
- Wel lijkt het erop dat in de achttiende eeuw opvoeding en kinderlijke kwetsbaarheid een steeds belangrijkere rol kregen binnen het gezin.

Dit laat zien dat de manier waarop kinderen werden behandeld, voortdurend veranderde en werd beïnvloed door bredere maatschappelijke ontwikkelingen, een proces dat tot op de dag van vandaag voortduurt.

De invloed van Pollock

In bredere zin droeg Pollocks werk bij aan een nieuwe manier van denken over de geschiedenis van het gezin. Haar methode, waarbij egodocumenten zoals brieven, dagboeken en autobiografieën werden bestudeerd, werd een standaardmodel voor gezinsgeschiedenis. Dit leverde waardevolle inzichten op over het dagelijkse leven en de opvoedingspraktijken in vroegere eeuwen.